

UNIVERZITA KARLOVA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra andragogiky a managementu vzdělávání

Závěrečná práce

„České tradice a zvyky vyučované prostřednictvím
storytellingu na 2. st. ZŠ“

„Czech traditions and customs taught through storytelling at
the second stage of elementary school“

Autor:	Mgr. Petra POHANOVÁ
Studijní program:	CŽV - Studium v oblasti pedagogických věd
Vzdělávací program:	Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů SŠ a 2. stupně ZŠ
Typ studia:	Kombinované studium
Vedoucí práce:	Mgr. Zbyněk ZICHA, Ph.D.

2020

Čestné prohlášení

Odevzdáním této závěrečné práce na téma „České tradice a zvyky vyučované prostřednictvím storytellingu na 2. st. ZŠ“, potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k absolvování jiného předmětu.

.....

Mgr. Petra Pohanová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla srdečně poděkovat vedoucímu své závěrečné práce, panu doktorovi Mgr. Zbyňkovi Zichovi, Ph.D, za jeho vstřícné jednání, poskytnutý čas a cenné poznámky v rámci naší spolupráce. Patří mu obrovské uznání za jeho celkový přístup ve vedení závěrečné práce.

Poděkování patří i pěti žáků 6. třídy základní školy a dvěma seniorkám, které se aktivně zúčastnili realizace pilotního projektu, který proběhl v době letních prázdnin.

Mgr. Petra Pohanová

ABSTRAKT

Závěrečná práce je věnována problematice vyučování na 2. stupni Základních škol, a to formou, která podle zjištění není v rámci současného školství hojně rozšířená ani známá. Stěžejním bodem je „storytelling“, neboli vyprávění příběhů, s cílem představit tuto kreativní komunikační metodu v takovém pojetí, aby se stala lákavějším podnětem pro její využití v praxi. Práce jako celek je rozdělena do dvou částí, kdy první má za úkol představit storytelling tak, aby byl srozumitelný pro všechny uživatele. V rámci této první části je storytelling propojen s problematikou školství a představen, jako inovativní konstruktivistická metoda, jejímž prostřednictvím příběh vzniká a dá se využít v různých předmětech výuky. Zvolenou tématikou jsou české tradice a zvyky. Druhá část je zaměřena na vytvoření návrhu projektu a realizaci pilotního projektu ve spolupráci se seniory. Hlavním cílem práce je ukázat, jak se dá smysluplně využít vyprávění příběhů ve výuce.

Klíčová slova: storytelling, příběh, vyprávění, tradice, zvyky, projektová výuka.

ABSTRACT

The final work is devoted to the problematics of teaching at the 2nd stage of elementary schools in a form which is not widely used or known in current education, as was found. The focal point is the "storytelling" with the aim of presenting this creative method of communication in such a way that it becomes a more attractive impuls for its use in practice. The work as a whole is divided into two parts, the first part has a task to present the storytelling as a method understandable to all users. In this first part, the storytelling is interfaced with the problematics of education and it is presented as an innovative constructivist method through which the story is created and can be used in various teaching subjects. The chosen topic is Czech traditions and customs. The second part is focused on a creation of a project proposal and the implementation of a pilot project in cooperation with seniors. The main goal of this work is to show how the storytelling can be meaningfully used in teaching.

Keywords: storytelling, story, narration, traditions, customs, project teaching

OBSAH:

ÚVOD	6
1 SEZNÁMENÍ SE STORYTELLINGEM	8
1.1 Metody využití storytellingu.....	8
1.2 Význam storytellingu.....	10
1.3 Druhy storytellingu.....	11
1.4 Výrazné osobnosti a spolky českého storytellingu.....	12
2 VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHŮ A ŠKOLNÍ VÝUKA	14
2.1 Jak vytvořit dobrý příběh.....	14
2.2 Storytelling ve školství.....	16
2.3 Storytelling, jako inovativní konstruktivistická metoda.....	18
3 ČESKÉ TRADICE A ZVYKY V POJETÍ VÝUKY NA 2. STUPNI ZŠ	20
3.1 Zakotvení storytellingového pojetí zvyků a tradic v RVP.....	21
3.2 Analýza obsahu učiva daného tématu.....	22
3.3 Komplexní cíle a metody výuky vázané na téma práce.....	24
4 NÁVRH PROJEKTU	27
5 REALIZACE PILOTNÍHO PROJEKTU	34
ZÁVĚR	40
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
SEZNAM OBRÁZKŮ	45

ÚVOD

Vyprávění a příběh patří neodmyslitelně do života každého z nás. Je důležité si uvědomit, že je to právě vyprávění příběhů, které je v této práci pojato formou „storytellingu“, které lidstvu pomáhá vytvářet historii. Historie vzniká komunikačním tokem mezi jednotlivými generacemi, ať už se jedná o slova, malby nebo písemné podklady, díky kterým si utváříme obraz o tom, jak lidé od nepaměti žili.

Právě základní vzdělávání nám otevírá pomyslnou bránu do světa poznávání, učení se novým věcem i historickým faktům, které dávají našemu životu smysl a mnohdy ukazují ten správný směr, kudy se máme v životě ubírat. Tradice a zvyky jsou toho všeho nedílnou součástí, i přesto, že v dnešní době, už mládež toto nevnímá, jako podstatné. Mladá společnost žije ve světě modernizace, výpočetní techniky, v rámci které si svůj život ulehčují a zpestřují. Samozřejmě je na místě si uvědomit, že svět kolen nás se vyvíjí, ale základní stavební kameny celé naší společnosti se nikdy nezmění, proto je třeba mluvit, komunikovat, vyprávět a prostřednictvím těchto komponentů předávat dalším generacím to, co jsme se naučili mi od našich předků a ti zase od svých. Je to neustálý lidský koloběh, který je třeba zachovat. Hlavně z tohoto důvodu jsem si zvolila téma storytellingu a českých tradic a zvyků na půdě Základních škol.

Práce je rozdělena na dvě části. První z nich se věnuje především storytellingu, jako takovému, aby vůbec vešel v podvědomí, jak žákům, tak i učitelům. Hlavním cílem této práce je především vyzdvihnout jeho přednosti a možnosti využití v rámci výuky na Základních školách, a to na obou stupních. Příběhem se člověk učí a jsou to právě žáci, kteří si musí osvojit různá důležitá fakta a jim může dozajista aplikace storytellingu pomoci lépe vstřebávat podstatné informace, které pak využijí ve svém budoucím životě.

V druhé části práce se věnuji vytvoření projektu a jeho realizaci na druhém stupni Základní školy. Projekt bude součástí výuky Občanské výchovy, neboť právě tento výchovně-vzdělávací předmět akcentuje člověka ve vztahu k sobě samému, ale i ke světu ve kterém žije a v němž se socializuje. Žáci se v rámci práce v jednotlivých částech projektu, budou formovat především po stránce hodnotové. Cíl je zaměřen na toleranci a vnitřní postoje žáků, motivaci ke společné práci se seniory a na tematickém základě bezpochyby k úctě a ochraně kulturních hodnot.¹

¹ HAVLÍNOVÁ, I. *Didaktické náměty pro učitele občanské výchovy a základů společenských věd*. Praha: Karlova univerzita, 2014. s. 12-14.

Kladla jsem si vysoké cíle, chtěla jsem vyzkoušet projekt v reálné výuce Občanské výchovy, ale bohužel pandemie COVID-19, která naši zemi postihla, mi v tomto zabránila, proto proběhl pouze zkušební pilotní projekt v průběhu letních prázdnin, kdy jsem si vyzkoušela, jak se bude spolupracovat dvěma diametrálně odlišným generacím a jak vůbec k celému projektu a storytellingu, který je pro všechny nový, přistoupí.

Dlouhodobě spolupracuji s žáky Základních škol v rámci různých kroužků, ale i se seniory, se kterými mám mnohaletou praxi a jsem si vědoma, že jsou nevyčerpatelnou studnicí informací a příběhů, díky kterým mohou mládež obohatit a ta naopak zasvětila seniory do dnešního technického chaosu, takže přínos by měl vzniknout na obou stranách.

„Nejvyšší morálka se může také ukázat jako nejvyšší moudrost, když se napůl vyprávěný příběh dokončí.“

Arthur Conan Doyle

1 SEZNÁMENÍ SE STORYTELLINGEM

„Realitu poznáváme přes příběhy, žijeme ve světě příběhů, každý náš den se skládá z jednotlivých příběhů, které se skládají ve větší... Děti potřebují pohádky, aby věřily tomu, že dobro zvítězí, musí důvěřovat budoucnosti, aby vstoupily do života.“

Černoušek, Dítě a svět pohádek

I přesto, že „storytelling“ je skvělou, kreativní a komunikační metodou, kterou lze začlenit do všech činností našeho života, povědomí o jeho existenci není úplně rozšířené. Storytelling bychom mohli definovat, jako kreativní vyprávění příběhů, vypravěčství nebo živé vyprávění. Jde o prastarou lidskou činnost, v rámci které vypravěč představuje jisté vidění, velkou měrou svého světa jiným k nahlédnutí. Neodmyslitelnou součástí tohoto procesu je improvizace, fantazie a kreativita, která naplňuje význam slova „průvodce“. Snahou vypravěče je, aby se všemi dostupnými prostředky snažil vyjevit svůj příběh ve srozumitelné, jedinečné a na míru ušité těm, kteří jsou přítomni. Cílem storytellingu je, vytvořit nový příběh, který vznikne „tady a teď“, ale zůstane napořád. Je na místě si uvědomit, že vypravěčské řemeslo zajímá víc než samotná komunikace, především dorozumívání. Vypravěč je v tomto podání především svobodný tvůrce příběhu, který se snaží svým vlastním způsobem dorozumět s konkrétním publikem, prostřednictvím dramatického monologu.

1.1 Metody využití storytellingu

Vyprávět zkrátka může každý bez výjimky, stačí mu k tomu „pouze“ nadšení a poté se v této metodě zlepšovat a zdokonalovat. Storytelling v sobě skrývá jedinečné kouzlo, neboť spojuje jak „příběh“ (story), tak i „vyprávění“ (telling). Storytelling obsahuje nejen proces vzniku, ale i jeho výsledek. Nelze ho aplikovat bez vypravěče a jeho diváků. Jedná se, o interaktivní formu sdělování příběhů, kdy vypravěč ví o příběhu vše a kdykoliv do něj může vstoupit a vypráví ze své vlastní perspektivy a prezentuje se, takový jaký je.

Příběh musí mít vždy začátek a konec, musí být zajímavý a poutavý, ale nemusí být veselý. Prioritou je, aby celý proces byl poutavý a naučný, humor je až na sekundární úrovni.²

² RIMMON-KENANOVÁ, S. Poetika vyprávění. Brno: HOST, 2001, 147s.

Využití storytellingu je opravdu široké:

- ❖ školy
- ❖ divadla
- ❖ terapie
- ❖ knihovny
- ❖ církevní akce
- ❖ vernisáže
- ❖ svatby
- ❖ pohřby
- ❖ profesní kluby
- ❖ mítinky lídrů nadnárodních společností
- ❖ výcviky speciálních jednotek policie
- ❖ v posteli před spaním.

Existují tři metody jeho využití:

1/ **vyučovací metoda** v rámci které jsou informace komunikovány v souvislostech, mnoha kanály zároveň a oběma směry, s množstvím příkladů jejich využití. Posloucháním a vyprávěním příběhů se učíme především vidět věci v celku a v souvislostech.

2/ **výchovná metoda**, která je zaměřena především na hodnoty, morálku, prověřování postojů postav příběhu a v neposlední řadě na příčiny a následky jejich činů. Vypravěč by měl dokázat ve správný okamžik odhalit své vlastní postoje a názory. V rámci storytellingu rozvíjíme schopnost pojmenovávat a odhalovat témata, která vnímáme v našem skutečném životě.

3/ **motivační metoda**, jejíž hlavním cílem je motivovat posluchače k následně nabízené aktivitě. Dává prostor pro osvědčení vlastních kvalit.³

³ HAK. Martin. Storytelling v knihovnách. ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15].

1.2 Význam storytellingu

Řekni mi fakt a já se něco dozvím.

Řekni mi pravdu a já ti možná uvěřím.

Řekni mi teorii a já uvidím, zda funguje.

Řekni mi příběh a bude žít v mém srdci navždy.

indické přísloví

Obrázek č. 1: „Chce to příběh“⁴

Pokud se zaměříme na význam storytellingu, tak se dostáváme do několika úrovní:

- 1/ práce s literaturou a rozvíjení čtenářské gramotnosti
- 2/ rozšiřování slovní zásoby
- 3/ zvyšování schopnosti komunikace
- 4/ rozvíjení tvůrčího potenciálu

⁴ Storytelling aneb proč vsadit na jednu z nejpřirozenějších lidských činností. *BLOG AIRA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

- 5/ cvičení představivosti a fantazie
- 6/ zvyšování schopnosti naslouchat a chápat, prohlubování schopnosti empatie
- 7/ efektivní socializační proces, který podporuje vznik živých partnerských vztahů
- 8/ podpora schopnosti předvídání, analýzy a syntézy
- 9/ skvělá zábava.⁵

Pokud shrneme výše uvedená fakta, můžeme konstatovat, že „storytelling“, je edukační volnočasovou aktivitou, která v sobě ukrývá nejpřirozenější lidskou činnost, kterou je právě vyprávění příběhů v rámci které se vracíme a znovuobjevujeme hluboce zakořeněné tradice. Přesto, že vypadá velice jednoduše, jedná se o velice složitý proces ze strany vypravěče, který musí být náležitě připravený a k danému tématu musí znát veškeré detaily, neboť se v jednu chvíli stává performerem, dramaturgem i režisérem. Vypravěč se musí stát odborníkem na příslušné téma, které chce vyprávět, neboť publikum se může ptát na otázky týkající se příběhu a on musí být dokázal pohotově reagovat.

Je na místě si uvědomit, že historie se neskládá z událostí, ale z příběhů odehrávajících se v nás.

„Čím by byly příběhy bez vyprávění a vyprávění bez příběhů?“

1.3 Druhy storytellingu

- ❖ **ústní storytelling** – improvizací druh umění, kdy vypravěč vyjadřuje slovně fantastické nebo reálné zážitky jiné osobě nebo osobám. Cílem příběhu je pomoci pochopit smysl našeho života, interpretovat životní události, duchovní víru nebo sdílet představy. Příběh lze využít k zachování kultury, k výchově, vštěpování znalostí a hodnot, ale i jako prostředek k pobavení. Mezi první formu lidské komunikace patří obrazy na stěnách v jeskyních, které tvořili základ pro vyprávění příběhů. Vývojem společnosti a jazyka se vyprávění příběhů stalo aktivitou sluchovou a následně vznikaly legendy, které dodnes slouží jako morální a etický ukazatel kultury. Dnešní aktéři storytellingu se snaží tuto ústní tradici obnovit, jak tvrdí IT Professional Magazine 2020.

⁵ SCHNEIDEROVÁ, Barbora. Vyprávění příběhů nejen pro seniory. *Sociální služby*. 2015. 17(10), s. 28-30.

❖ **digitální storytelling** – digitální příběhy mají svou sílu v propojení obrázků, hudby, vyprávění a hlasu dohromady. Vznikají spojením zvuku a obrazu jedinečným způsobem. Hlavním rozdílem mezi filmem a digitálním storytellingem je, že digitální příběh je vyprávěn výhradně v první osobě a vypravěč je zároveň osobou, která příběh vytváří. Klíčovými vlastnostmi takového příběhu je interaktivita, univerzálnost a flexibilita, které se uskutečňují za pomoci digitálních technologií. Příkladem může být webová stránka, virtuální realita, online hra nebo třeba digitální píseň. Shrnutím lze dodat, že se jedná o moderní pojetí starověkého umění vyprávění.⁶

1.4 Výrazné osobnosti a spolky českého storytellingu

Za jednoho z největších přínosců v rámci storytellingu na území České republiky je dozajista považována **Barbora Schnaiderová**, která je zakladatelkou **Občanského sdružení Storytelling**, které vzniklo v roce 2013. Hlavním projektem tohoto sdružení je **Příběhová kavárna – Příběhomat**. Vystudovala storytelling v Norsku a působila jako stážistka ve Skotském storytellingovém centru v Edinburghu. Externě spolupracuje s Českým rozhlasem a Českou televizí. Vede dva kurzy ve **Škole 21**, a to Vyprávění s příběhem a Prozaický storytelling. Hlavním záměrem Storytellingu o.s. je produkční záštita storytellingových inscenací souboru **Slovosledi**. V současné době hojně spolupracuje s mezinárodní sítí vypravěčů i evropskými organizacemi.⁷

Další výraznou osobností je **Martin Hak**, jehož dětským snem bylo stát se archeologem, což se mu v podstatě i splnilo. Jak sám tvrdí „*dovede způsobit, aby obrazy ze světa jeho představ, prošly do světů dalších. Vyhloubí díru do minulosti, sedne tam a hledí na zbytky, které přetrvaly.*“⁸ Není to čarování, ale řemeslo. Věří tomu, že právě příběh je tím nejúžasnějším dorozumívacím prostředkem.

Studio **DAMÚZA** je na divadelní scéně od roku 1999 a od svého počátku se orientuje na ambiciózní projekty studentů DAMU. Podporuje neotřelé projekty pro náročné diváky, kteří hledají něco nového. Propojuje alternativní a výtvarné žánry s loutkovým divadlem,

⁶ Digitální storytelling. *METODICKÝ PORTÁL RVP online*. ©2020, [cit. 2020-10-15]. online]. ©2020, [cit. 2020-10-15].

⁷ Co je storytelling. *STORY-TELLING [online]*. ©2020, [cit. 2020-10-15].

⁸ O mně. *VYPRAVĚČ [online]*. ©2020, [cit. 2020-10-15].

tancem a hudbou. Do jejich repertoáru patří Perníková chaloupka, Hodina modrých slonů, Superkluk, Ptáček a lev, Otěstánek, Golem a další.⁹

V režii Studia DAMÚZA je rodinný **Festival Nekropolis**, jehož cílem je propojením divadla a hudby, vážně i nevážně prolomit strach ze smrti. Dalším projektem je **Festival Vyšehrátky**, který je zaměřen na loutkové a autorské divadlo a hravé vzdělávací aktivity. Propojuje umění, hru a vzdělávání. Podněcuje fantazijní a tvůrčí pohled na svět.¹⁰

Na interkulturní, interpersonální a globální rozvoj vzdělávání se zaměřuje vzdělávací program **VARIANTY** a metoda **PERSONA DOLLS**, které připravují metodiku a aktivity do výuky s propojením aktivního naslouchání, komunikací, sebereflexí a dialogy. **VARIANTY** rozvíjí dialog mezi rodinou a školou. Vychází z hodnot odpovědnosti, úcty, partnerství a svobody pro každého člověka. V rámci svého vzdělávání využívají vědomou práci s předsudky, osobnostní přístup k multikulturní výchově, práci s příběhem – storytelling – k rámci které objevují rozličné perspektivy života, ale i **PERSONA DOLLS** (panenka s osobností), díky níž se u žáků rozvíjí respekt, empatie a v neposlední řadě sebeúcta. Obě tyto vzdělávací aktivity pracují pod záštitou neziskové organizace **Člověk v tísni, o.p.s.**, která usiluje o otevřenou, informovanou, angažovanou a zodpovědnou společnost.¹¹

⁹ O nás. *DAMÚZA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15].

¹⁰ Kontakt. *VYŠEHRÁTKY* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15].

¹¹ Persona Dolls – Panenky s osobností. *VARIANTY* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15].

2 VYPRÁVĚNÍ PŘÍBĚHŮ A ŠKOLNÍ VÝUKA

Chování a aktivita žáků při výuce na základních školách je dozajista ovlivněna jejich rodinným zázemím a případnými mezilidskými konflikty, špatnou náladou nebo třeba únavou. Ale na druhé straně je třeba si uvědomit, že do velké míry se naladěnost a spolupráce žáků odvíjí od připravenosti učitele na výuku vázané na nepřiměřenost a nezajímavost činnosti, které jsou do výuky začleněny.

Pokud se bude učitel místo klasické výuky za pomoci učebnic a pracovních listů, snažit využít „storytelling“, jistě to nebude lehká práce, neboť na tuto disciplínu musí být perfektně připraven, protože právě přípravná fáze je velice důležitá, vždyť musí sesbírat všechny poznatky k tématu, které chce žákům v rámci tohoto projektu představit. Vytvořit si obrázky, které mu následně pomohou v dotvoření finálního příběhu. V rámci tvorby se může opírat o historická fakta, ale i o svoji vlastní představivost.

Základním kamenem storytellingové akce je vytvořit si pevné zázemí s příjemným klimatem ve třídě. Cílem dobrého učitele je především své žáky upoutat, v tomto případě to znamená vtáhnout žáky do děje svého příběhu, zaujmout je a přimět k přemýšlení a zapojení své vlastní fantazie.

„Učitel se má chovat ke svým žákům jako otec, má si myslet, že zastupuje ty, kteří mu svěřili své děti. Sám nemá mít chyby a nemá chyby trpět. Jeho přísnost ať není nevlidná, jeho veselost ať není rozpustilá – první by mohla vést k nenávisti, druhá k opovržení. Ať mluví co nejčastěji o tom, co je čestné a dobré, neboť čím častěji bude povzbuzovat, tím vzácněji bude nucen trestat. Ať se hněvá co nejméně, avšak ať nepřehlíží, co je třeba opravit... Nejvíce úsilí je třeba věnovat tomu, aby se učitel stal důvěrným přítelem svých žáků, aby ho při vyučování nevedla jen povinnost, ale i láska.“

Quintilianus

2.1 Jak vytvořit dobrý příběh

Abychom dokázali vytvořit opravdu kvalitní a poutavý příběh, je třeba si na začátku uvědomit, pro jakou věkovou skupinu příběh chystáme. Dozajista jinak pojmem příběh, který bude věnovaný dětem v mateřských školách, jinak storytellingový program pro manažery nadnárodních firem a jiná bude příprava příběhu pro seniory. Použití srozumitelného a jednoduchého jazyka, citově zabarvených slov a snaha o emotivní

pasáže, jistě přinese to požadované ovoce naší práce. Pro naši tvorbu je vhodné i využití rytmizování, dikci, hlasité vyslovování a začleňování metafor, které náš příběh jistě posílí. Naše zapálení pro příběh, celkové charisma, mimika, gesta a naše vnitřní motivace, dodá příběhu stěžejní náboj, kterým své posluchače vtáhneme do děje. A kdy máme skoro vyhráno? Pokud si dáme tu práci a členění textu a odstavce sladíme s vývojem příběhu.

Pět momentů, které jsou vhodné začlenit do vyprávění:

1. **Aha efekt** – zaujmout hned první originální větou.
2. **Dramatická otázka**, jedná se o klíčovou otázku, díky které udržíme pozornost diváka.
3. **Emoce**
4. **Osobní sdělení**, které ukazuje divákovi, co pociťuje vypravěč.
5. **Síla zrakového a obrazového doprovodu** – obrazy, hudba, loutky nebo jiné názorné pomůcky.¹²

Většina autorů, kteří se storytellingu věnují, se shodne na tom, že existuje jedna univerzální narativní formulka, která vždycky zafunguje. Může vypadat asi takhle:

„Bylo, nebylo, žil byl jeden... Každý den... Jednou však... A protože... Až nakonec...“

A náš příběh nás díky této formulce může vynést na výsluní.

„Základním kamenem celé struktury je výchozí situace a změna v ní. Vždycky musíme vytvořit očekávání a pak ho naplnit, nebo ne. Příběh není sled nenavazujících událostí, naopak. Od začátku musíme plynule dojít na konec vyprávění a přece by měl konec navázat na začátek a vysvětlit, co se stalo s hybnou silou, která k událostem vůbec vedla.“¹³

Odrazovým můstkem k samotnému storytellingu je vytvořit si hlavní postavu a věnovat se prostředím a situacím, kterými mohla projít a poté se snažit o vytvoření dějové linky

¹² Storytellig. *ILCO* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

¹³ Storytelling aneb proč vsadit na jednu z nejpřirozenějších lidských činností. *BLOG AIRA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

a plasticity příběhu. Divák je ve většině případech, pokud se samozřejmě nejedná o digitální storytelling, limitován jen svojí představivostí, nemá se čeho chytit, nemá žádný vizuální vjem. Obrazy musí zvládnout sám ve své hlavě, což je do jisté míry osvobozující a zároveň hodně náročné.

Člověk nejen, že příběhy vypráví a přijímá, ale pomáhají mu ve vytvoření vlastní sociokulturní identity „odráží kulturu, spojují jednotlivce v celky a dávají těmto celkům pocit sounáležitosti.“¹⁴

Jedna z definic storytellingu zní „...je způsob sdílení zkušeností, který dává smysl našemu světu tady a teď. Příběhy budují sounáležitost, umožňují nahlédnout do života jiných a snad i uzříť sebe sama uvnitř příběhu.“¹⁵

Příběh má nejen silný podtext, ale má i široké spektrum funkcí, které naplňuje. Především jde o poskytování celé palety interpretací a možností řešení konfliktní situace (v rámci škol ho lze využít i v silných tématech, jakým je např. šikana). To, co je pro studijní účely směrodatné, že usnadňuje zapamatování a nabízí různé alternativy konceptů. Příběhy nám ukazují i nový úhel pohledu na často známé situace a nabízí nezvyklé možnosti jejich řešení v reálném světě. Zejména u dětí podněcují fantazii, tradují kulturu a posluchač se ztotožňuje s hrdinou příběhu, kdy v tomto případě se příběh pro žáka stává zrcadlem.¹⁶

2.2 Storytelling ve školství

Cílem storytellingu v rámci výuky je zejména zábavné předávání informací, především takovým způsobem, abychom dokázali své žáky motivovat k učení a rozvíjet u nich lásku k jazyku, slovní zásobu a v neposlední řadě podporovali jejich kritické myšlení. Právě poutavé vyprávění příběhu se zde stává odrazovým můstkem pro tvořivou práci, čímž je inspirujeme k vyprávění a vymýšlení vlastních příběhů. Pokud zařadíme společné vyprávění příběhu, podpoříme klima v dané třídě, neboť v nastalé situaci dochází ke komunikaci, výměně názorů, spolupráci, ale podpoříme i respekt, porozumění a důvěru jednotlivých studentů.

¹⁴ DYSON, Anne Haas (ed.) a Celia GENISHI (ed.). *The Need for Story: Cultural Diversity in Classroom and Community*. Urbana: National Council of Teachers of English, 1994. s. 178.

¹⁵ KOZLOVICH, Beth-Ann. Storytelling 101: Helping Kids Tell Their Own Stories. In: *By Word of Mouth: A Storytelling Guide for the Classroom*. Honolulu: Pacific Resources for Education and Learning, 2002, s. 9-14.

¹⁶ PESECHKIAN, N. *Příběhy jako klíč k dětské duši*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, s. 128-137.

Pokud v rámci výuky storytelling využijeme, bude korespondovat s Rámcovým vzdělávacím programem (dále jen RVP) pro základní vzdělávání. Dozajista se naplní cíle stanovené RVP, a to především:

- 1/ podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů,
- 2/ vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- 3/ rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých,
- 4/ připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti,
- 5/ rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám,
- 6/ učit se žít společně s ostatními.

Klíčové kompetence, které jsou součástí RVP taktéž korespondují s metodou práce. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit žáky souborem klíčových kompetencí na takové úrovni, aby je dokázali uplatnit ve společnosti. V rámci projektu budou žáci prohlubovat své znalosti a postoje, hodnoty a vědomosti, aby získali multifunkční přehled k dalšímu vzdělávání.¹⁷

Výukový předmět Výchova k občanství by měl naplňovat tři základní cíle:

- ❖ **kognitivní** směřující k vytváření intelektových dovedností,
- ❖ **afektivní** zaměřené na celou osobnost žáka, na aktivní utváření hodnot, postojů, potřeb a zájmů žáka,
- ❖ **psychomotorické**, jimiž si žáci osvojují dovednosti, jako je kreslení, psaní nebo manipulace s materiály.¹⁸

Uvedené cíle jsou v dokonalém souznění právě s metodou storytellingu, kterou se snažím vyzdvihnout, jako vhodnou techniku pro práci s žáky v rámci výuky Občanské výchovy. Ústřední snahou je především ovlivnit hodnotový systém žáků, naučit je věci pojmenovávat a reprodukovat vlastními slovy před ostatními, dokázat si své názory obhájit, diskutovat o nich, ale i ocenit práci a názory druhých.

¹⁷ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha, březen 2017. s. 10-13.

¹⁸ TOMEČEK. S. *Metodika výuky základů společenských věd na středních školách z pohledu pedagogické praxe - náměty pro začínajícího učitele*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. s. 12.

Pro zvolený projekt jsou základním stavebním kamenem především afektivní cíle, které se naplňují především v podobě naslouchání, čtení, psaní, dále v angažovanosti a přijímání odpovědnosti za své názory i činy.

2.3 Storytelling, jako inovativní konstruktivistická metoda

Jak už z předchozího textu vyplývá, storytelling je vázán na příběh, na vyprávění příběhů. Jeho hlavním cílem je především žáky aktivizovat a motivovat k nabídnuté činnosti, v rámci které si osvojí nové dovednosti a znalosti, a to v zábavném pojetí, kdy se rozvíjí jejich samostatnost, spolupráce, fantazie, kritické myšlení a tvůrčí schopnosti, což odpovídá konstruktivistickému pojetí výuky. I přesto, že má tento model výuky i své kritiky, kteří poukazují na malou efektivitu pro získávání komplexního systému vědomostí, z vlastních zkušeností si stojím za názorem, že konstruktivistické pojetí výuky formou storytellingu mívá v širokém pojetí a využití ve výuce na Základních školách nemalý úspěch a přínos v podobě aktivity žáků v daném projektu, jejich zápal pro věc a úspěšné dotažení zadaných úkolů do zdárného konce.¹⁹

Ve chvíli, kdy jsme se dotkli konstruktivistických metod, určitě stojí za zmínku **Třífázový model učení**, díky kterému si žáci učivo zapamatují na delší dobu, jsou více motivováni k učení, projevuje se u nich vyšší míra tvořivosti, tvořivého myšlení, ale rozvíjí se i komunikační dovednosti, týmová práce a kooperace. Tyto vlastnosti jsou vlastní storytellingovým metodám. Její součástí jsou i všechny tři fáze E-U-R:

1/ **EVOKACE** – cílem je motivovat žáky k řešení problému, kdy si v chaotickém podvědomí svých znalostí spojují nová fakta s tím, co již znají z minulosti. Mohou zde odhalit řadu předchozích nedorozumění. Přemýšlí samostatně a vyjadřují své myšlenky.

2/ **UVĚDOMĚNÍ SI VÝZNAMU** – cílem této fáze je udržet zájem žáka z předchozí evokace a pomoci mu najít kognitivní mosty mezi novými a již známými vědomostmi.

3/ **REFLEXE** – žáci se zde učí vyjadřovat své myšlenky a vlastními slovy interpretovat nově získané informace, což vede k trvalejšímu zapamatování si získaného. Cílem vyučujícího je podpořit žáky ve výměně názorů.²⁰

¹⁹ ZORMANOVÁ, L. *Výukové modely v pedagogice*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2012. s. 10-12.

²⁰ Třífázový model učení. *METODICKÝ PORTÁL RVP* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

V rámci storytellingu dosahujeme především kognitivních cílů, které jsou vyjádřeny v revidované Bloomově taxonomii, kde základním stavebním kamenem je „**zapamatování**“, kdy cílem žáka je stanovit problém, definovat ho a vysvětlit. Poté následuje fáze „**porozumění**“, v tuto chvíli žák nabitě zkušenosti bez využití definic zobecňuje a dokazuje schopnost pracovat se získanými informacemi. Tyto informace poté „**aplikuje**“ do konkrétních situací, neboli demonstruje problém. Přichází čtvrtá fáze „**analyzování**“, ve které žák odlišuje podstatné a nepodstatné části svého sdělení, které dokáže logicky seřadit. Pokud žák analyzuje problém, nastává fáze „**hodnocení**“ ve které žák skládá jednotlivé prvky do originálního celku, jedná se o proces tvorby samotného příběhu. Musí zhodnotit smysl informací a zdůvodnit nebo argumentovat jejich správnost. Následuje nezbytná reflexe a posouzení, zdali žáci postupovali správně. Samotným vrcholem je „**tvorba**“, která je nedílnou součástí všech aktivit, které předcházely.²¹

Obrázek č. 2: Revidovaná Bloomova taxonomie kognitivních procesů²²

Storytelling v sobě skrývá všechny kategorie Bloomovy taxonomie kognitivních procesů, proto patří k metodám, které by měli získat větší osvětu a povědomí u všech vyučujících, neboť nejen svým přístupem k výuce samotné, ale i pozitivním přístupem k žákům a celkový odklon od tradiční výuky může celé naše české vzdělávání obohatit, a vnést do něj více tvořivosti, zájmu a nebojím se říct, že i úspěchů v postoji žáků k jednotlivým, často nezajímavým předmětům.

²¹ BRDIČKA. Bořivoj. Moderní technologie. *ČESKÁ ŠKOLA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

²² Bloomova taxonomie pro kreativní prostředí. *SPOMOCNÍK* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

3 ČESKÉ TRADICE A ZVYKY V POJETÍ VÝUKY NA 2. STUPNI ZŠ

Když před žáky 2. stupně Základní školy vyslovíme pojem tradice nebo zvyky, většinou se setkáváme s nezájmem a nevolí se tímto tématem vůbec zabývat. Základním předmětem dnešní společnosti jsou především technologie. Naše pospolitost je přetechnizovaná a základy lidského bytí a životy našich předků jsou zasunuty do hlubokého pozadí. Určitě je na místě si uvědomit, že v dobách minulých k sobě lidé měli mnohem blíže, člověk se obešel bez mobilního telefonu a sociálních sítí, byl vlastně svým způsobem šťastný. Lidé dokázali mluvit, komunikovat, dorozumívat se, vyprávět, což je základním stavebním kamenem našeho života ve společnosti. Samozřejmě, že doba se mění, společnost se vyvíjí, ale na své předky a tradice, které vznikaly od pradávna a dávají nám často nevědomě základ pro náš rozvoj a vnímání světa, bychom zapomínat neměli. Z tohoto důvodu vznikla tato práce, neboť mým cílem je, abychom si všichni uvědomili, co pro společnost, a to zejména tu budoucí, vlastně tradice a zvyky znamenají.

Zamysleme se my dospělý, my co jsme měli babičku nebo dědečka na vesnici, nebo odsud pocházíme či tam dokonce žijeme. Jaké to bylo, když nám prarodiče nebo rodiče vyprávěli, jak žili oni v dobách svého dětství a dospívání. Jak si prožívali Vánoce, velikonoční svátky, nebo jak pásli krávy na louce a přitom si všechny děti bez rozdílu věku pekly v ohni brambory nebo jablka. Zkrátka materiálně tato doba nebyla zasyčena, ale morálně byla na výši. Dnešní doba je neuvěřitelně rychlá a uspěchaná a většinu věcí přecházíme nebo bereme, jako samozřejmost, některé věci nám připadají nezajímavé a nepodstatné, ale často právě tyto odsouvané skutečnosti nám pak v životě chybí.

Měli bychom si uvědomit, že setkávání se s druhými lidmi, je nepostradatelnou nutností pro rozvoj vlastního já. Je důležité se setkávat s reálným světem, neboť potřebujeme smyslovou zkušenost naplněnou osobním prožitkem.

Už Jan Ámos Komenský ve svém moudru tvrdil, že nic, co neprojde všemi smysly, není v našem rozumu. Této myšlence se přibližuje prožitkové učení, jehož základem je aktivita, která spojuje tělo a nitro.

„Lidová kultura je nevyčerpatelnou pokladnicí inspirace, uchovává to nejlepší, co předkové vytvořili. Nesmíme s ní spojovat jen pohled na zajímavé, krásně zdobené a poetické hmotné předměty – kroje, nábytek, plastiky a další, ale především stále platné normy etické, morální a národní. Bez znalostí těchto souvislostí nemůžeme pochopit lidovou kulturu a v důsledcích toho ani českou a moravskou národní duši.“²³

3.1 Zakotvení storytellingového pojetí zvyků a tradice v RVP

Pokud se věnujeme zvykům a tradicím, které chceme začlenit do výuky na Základních školách, měli bychom si nejprve téma ukotvit v RVP, abychom získali odrazový můstek ke své práci a mohli se opřít o kurikulární dokument.

Tradice a zvyky můžeme s jistou platností zařadit do předmětu Občanská výchova.

RVP jasně stanovuje cíle základního vzdělávání, pro naše téma vybíráme ty, které s tematikou souvisí:

- ❖ motivace žáků, pro celoživotní učení,
- ❖ podněcování žáků k tvořivému myšlení,
- ❖ vedení žáků k všestranné, účinné a otevřené komunikaci,
- ❖ rozvíjet schopnost spolupráce,
- ❖ projevování pozitivní city v chování, jednání a prožívání životních situací,
- ❖ vedení žáků k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem a kulturám,
- ❖ rozvíjení vlastních schopností.²⁴

Tématiku zařadíme do oblasti „Člověk a společnost“, neboť právě zde nám RVP přesně formuluje cíl naší práce *„směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech. Seznamuje žáky s vývojem společnosti a s důležitými společenskými jevy a procesy, které se promítají do každodenního života a mají vliv na utváření společenského klimatu.“²⁵*

²³ VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. 2. doplněné vydání. České Budějovice: DONA. 2005. s. 5.

²⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha, březen 2017. s. 8-9.

²⁵ Tamtéž, s. 51.

Tradice a zvyky může v rámci výuky začlenit hned do několika oblastí učiva, a to „naše vlast, „kulturní život“, „lidská setkání“ a „vztahy mezi lidmi“.

Očekávané výstupy žáků v rámci RVP, které korespondují se storytellingovým pojetím českých tradic a zvyků:

- ❖ *VO-9-1-01* objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání
- ❖ *VO-9-1-02* rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu
- ❖ *VO-9-1-07* uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případné neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem
- ❖ *VO-9-1-08* objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám
- ❖ *VO-9-1-10* posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci.²⁶

Z předchozích kapitol je patrné, že vybrané téma Českých tradic a zvyků jde se storytellingem ruku v ruce, neboť tradice a zvyky by bez vyprávění příběhů nikdy nevznikly a nemohly se přenášet z generace na generaci.

3.2 Analýza obsahu učiva daného tématu

Tradice a zvyky jsou v současném pojetí světa a v rámci našeho českého lidstva vytlačeny do pozadí. Přítomnou mladou generaci ovládají především počítačové hry, elektronika, ale naše minulost a obzvláště ta „lidská“, jim připadá přinejmenším zbytečná. V rámci sondy bylo zjištěno, že žáci na základních školách se o tradice a zvyky, které se v rámci pokolení a rodin předávají od nepaměti, vůbec nezajímají, tudíž to, co znaly naše babičky a dědečkové upadá v zapomnění a proto je třeba tuto tradici obnovit a žákům vyvést na světlo mravy, obyčeje, zvyklosti a způsoby, kterými se lidé ve svých životech řídili a měli svá pravidla a zákonitosti, které nikdo nezpochyboval. Velice důležité je i znovuobjevení kouzla vyprávění, tvořivosti a naslouchání k čemuž se do projektu zapojí právě senioři, kteří jsou studnicí příběhů a informací a jejichž vyprávění má obrovský náboj, elán a součástí příběhů jsou smysluplné lidské hodnoty.

²⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha, březen 2017. s. 57.

Důležité pojmy:

- ❖ **zvyky** – obyčej; ustálený vzorec chování jednotlivce nebo členů určitého společenství, zdůvodněný často tím, že se tak lidé chovali „od nepaměti“, přinejmenším po delší dobu; zvyky jsou „naše úkony“, které se častým prováděním ustalují, bez naší vůle,
- ❖ **tradice** - společenské instituce, způsoby myšlení a formy lidské zkušenosti jsou odevzdávané z generace na generaci, a tedy existují dřív, než se člověk narodí,
- ❖ **hodnoty** - znamenají to, čeho si jednotlivci nebo skupiny váží, cení, za co jsou ochotni něco obětovat, případně zaplatit,
- ❖ **emoce** – proces prožívání; naše nálady a city; afekt – intenzivní, krátkodobý s bouřlivým průběhem, bez racionální kontroly; nálada – dlouhodobá se slabou intenzitou, která ovlivňuje motivaci, paměť a myšlení; vášně – dlouhodobý citový vztah, ovlivňuje celého člověka a jeho jednání,
- ❖ **historie** – přesně to, co se stalo; věda o vývoji lidí o vývoji lidské společnosti od počátku existence na zemi po současnost,
- ❖ **inspirace** – nápad; vnuknutí; kreativita; tvořivé nadšení,
- ❖ **příběh** – něco, co se opravdu stalo; reálná událost, která má začátek a konec,
- ❖ **vyprávění** – literární útvar, v rámci kterého se převypráví příběh, který by měl plynout v jedné dějové linii nebo v jednom místě,
- ❖ **naslouchání** – získávání potřebných informací a ověřování vzájemného pochopení; pokud mi nebudeme naslouchat druhým, nebudou ani oni naslouchat nám,
- ❖ **empatie** – schopnost vcítit se a ochota porozumět druhým lidem, jejich chování, potřebám, vztahům a potřebám, aby nám důvěřovali,
- ❖ **komunikace** – společné sdílení, jedná se o lidskou řeč a písmo; verbální – slova, neverbální – řeč těla, beze slov; měla by být pozitivní a přínosná,
- ❖ **generace** – pokolení, velká skupina lidí žijí v přibližně stejné době,
- ❖ **storytelling** – novodobé živé vyprávění a naslouchání, žít TADY a TEĎ; spojuje příběh i vyprávění, tedy proces vzniku a výsledek.

3.3 Komplexní cíle a metody výuky vázané na téma práce

Pokud se v rámci školní výuky budeme snažit vybočit z klasického školního výukového modelu, musíme si nejprve ujasnit, jaký přínos to bude pro žáky a pro vyučujícího mít. Stejně tak, jako když storytelling můžeme využít ve všech lidských činnostech, tak ho i propojit s většinou vyučovaných předmětů na Základních školách. Příkladem může být Občanská výchova, která je pro nás stěžejní, dále to může být Dějepis, Hudební výchova, ale i matematika.

Pokud aplikujeme storytelling společně se zvyky a tradice budou naplněny všechny tyto cíle:

1. Žáci si vytvoří pozitivní postoj a poznají důležitost přenosu našeho kulturního dědictvím. Naučí se respektovat a chránit naše tradice a zvyky, aby je mohli předávat v rámci dalších pokolení.
2. Žáci se naučí rozumět textu a ten později reprodukovat; vyhledávat a třídit informace.
3. Posílí žákovu sebedůvěru a umocní váhu jeho vnitřních hodnot.
4. Žáci se naučí respektovat názory a přesvědčení druhých lidí.
5. Žáci se dále naučí naslouchat druhým lidem, zejména těm z jiných generací.
6. Žáci si prohloubí komunikativní dovednosti, které využijí v rámci svého plnohodnotného soužití a ve spolupráci s ostatními lidmi, podstatné pro vytváření kvalitních mezilidských vztahů.
7. Žáci se naučí spolupracovat ve skupině.

Po dlouhé uvážlivé rozvaze jsem pro námět práce zvolila vytvoření celoročního projektu, do kterého bych ráda zapojila žáky 6. – 9. tříd základní školy. Původní záměr byl, že se bude jednat o společnou práci všech ročníků, kde by došlo k propojení jednotlivých žáků ze všech čtyř tříd, ale nakonec jsem se rozhodla, že jako odrazový můstek bude vhodné zvolit nejprve ty nejmladší, a to žáky 6. třídy.

Vzhledem k tomu, že tradice a zvyků je v rámci kalendářního roku přehršel, a každé období k sobě váže několik stěžejní událostí a svátků, rozhodla jsem se pro rozdělení žáků do čtyř skupin a následným losováním, tahem z klobouku, rozdělit jednotlivá období – jaro, léto, podzim a zima.

Dlouhodobě spolupracuji i se seniory, a z tohoto důvodu jsem se rozhodla je oslovit, neboť si myslím, že pro zvolenou tematiku a styl práce budou pro celkový projekt velkým

přínosem. Bude se jednat o seniory z vybraného Domova pro seniory, kteří se projektu ochotně a s nadšením zúčastní.

Žákům bude nejprve představen projekt, který je bude doprovázet v rámci celého školního roku. Vzhledem k rozdělení na čtyři skupiny, bude mít každá skupina ke své kompetenci jedno roční období a s ním spojené tradice a zvyky. Jejich cílem bude v dostupné literatuře, popř. internetu dohledat, co nejvíce těchto zvyklostí a pranostik, které se k období váží a na základě získaných informací vytvořit smysluplný příběh, ve kterém budou všechny zjištěné obyčeje vystupovat.

První skupina představí svůj podzimní „příběh“ na konci října. V prosinci, před vánočními svátky pak bude navazovat skupina zimní, další pak bude pokračovat na jaře v předvelikonočním období, jako poslední představí svojí práci skupina letní, a to na počátku června.

Hlavním cílem bude, aby se žáci naučili ve spolupráci se seniory zpracovat zjištěné informace a ty pak společnými silami zakomponovali do příběhu. Kdy požadavkem bude, aby byla vhodně zvolena nějaká historická bytost, která je úzce spojována s ročním obdobím, a ta bude vyprávět příběh vázící se k danému období. K vyprávění příběhu si může skupina zvolit jednoho vypravěče, nebo příběh vyprávět společně s tím, že se budou střídát každý po jedné větě a příběh budou plynule vyprávět a doplňovat se. Nabídnuť bude i možnost vytvořit divadelní představení s využitím rekvizit, jako jsou loutky.

Hodnotit se bude především spolupráce, zpracování tématu, originalita a výsledný příběh. O hodnocení spolupráce pak budou požádáni na jedné straně žáci a na straně druhé seniři, aby bylo zjištěno, jak se jim spolupracovalo, co bylo hlavním úskalím, jak se doplňovali

a každý žák, pak sám za sebe zhodnotí svojí práci a úlohu ve skupině, co pro něj bylo největší překážkou a naopak, co se naučil a v čem vidí pozitivní stránku celého projektu.

S projektem souvisí využití jednotlivých výukových metod:

- ❖ **projektové vyučování** – jedná se o „komplexní praktickou úlohu (problém, téma), spojenou se životní realitou, kterou je nutno řešit teoretickou i praktickou činností, která vede k vytvoření adekvátního produktu.²⁷ nebo např. definování „projekt je specifický typ učebního úkolu, v kterém mají žáci možnost volby tématu a směru jeho zkoumání, a jehož výsledek je tudíž jen do určité míry předvídatelný.“

²⁷ MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido 2003. s. 168.

Je to úkol, který vyžaduje iniciativu, kreativitu a organizační dovednosti, stejně tak jako převzetí odpovědnosti za řešení problémů spojených s tématem.“ ... „vede k aktivnímu přístupu k vlastnímu učení. Učitel má pozměněnou roli – roli konzultanta; pomáhá žákům a podporuje jejich úsilí o vyřešení problému.“²⁸

- ❖ **kooperativní výuka** – aby kooperativní výuka fungovala, musí být dodrženy určité znaky, a to práce „**tváří v tvář**“, kdy je třída rozdělena do několika skupin, kdy jsou namícháni žáci nadanější i pomalejší a druhým znakem je „**vazba mezi žáky**“, neboť se učí pospolu, vzájemně. Jedinec je úspěšný, jen když uspěje skupina a naopak skupina je úspěšná, jen když uspěje jedinec. Spolupráce je podpořena společným cílem, odměnou, jediným zdrojem a pracovní rolí. Mezi další znaky řadíme „**odpovědnost jednotlivce**“, „**spolupráce žáků**“ a v neposlední řadě „**reflexe skupinové činnosti**“.²⁹
- ❖ **skupinová práce** – umožňuje osobnější kontakt žáků a učitele, jedná se o motivující a aktivizující metodu, která vtáhne žáky do procesu učení. Poskytuje prostor pro nesmělé, tím posiluje sociální vazby a rozvíjí komunikaci. Nabízí prostor pro uplatnění individuálních schopností a dovedností a tím umožňuje vzájemné obohacování. Riziko spočívá především ve špatné organizaci práce a roztráštěné pozornosti učitele.³⁰
- ❖ **aktivizační metody** – cílem je posílit angažovanost žáků při osvojování lidské kultury. Aktivitou žáků se rozumí zejména intenzivní činnost na základě spontánních zájmů, životních potřeb a uvědomělého úsilí. Aktivizace žáků je edukačním procesem zaměřeným na rozvoj a zdokonalování osobnosti, růst kompetencí s osvobozením se z přímého ovlivňování a vedení. Můžeme sem zahrnout – diskusní, heuretické, situační a inscenační metody, ale i didaktické hry.³¹
- ❖ **diskuze** – rozhovor, debata, výměna a obhajoba názorů. Cílem skupinová diskuze je nalézt společný postoj celé skupiny, kdy se žáci vyjadřují stručně, jasně, věcně a hlavně slušně. Počet účastníků ve skupině by neměl převyšovat dvacet členů, neboť pokud toto číslo převyší, může se stát nevladatelnou.³²

²⁸ KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 1. vydání. Praha: Portál 1997. s. 49.

²⁹ Kooperativní výuka. *ŠKOLA POPULO* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

³⁰ Skupinová práce. *INKLUZIVNÍ ŠKOLA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

³¹ Aktivizující výukové metody. *METODICKÝ PORTÁL RVP* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

³² Interaktivní metody diskuze ve společenskovedních předmětech. *UČITELSKÉ NOVINY* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22].

4 NÁVRH PROJEKTU

NÁZEV: České tradice a zvyky v příbězích (storytellingové pojetí)

DOPORUČENÝ ROČNÍK: 6. – 9. třída

Vybrané ročníky v rámci 2. stupně základních škol byly zvoleny záměrně, aby si žáci našli cestu k tradicím a zvykům, které si lidé předávali z generace na generaci a v současném přetechnizovaném světě upadají v zapomnění.

ČASOVÝ RÁMEC: mimořádně dlouhodobý – celý školní rok

Vzhledem k náročnosti a rozsáhlému tematickému celku, navrhuji rozdělit projekt do programu výuky celého školního roku, aby měli žáci dostatečný prostor pro svoji tvorbu a prožitek spojený vždy s konkrétní událostí, týkající se ročního období, ke kterému se vytvořený příběh bude vázat.

VZDĚLÁVACÍ OBLASTI:

- ❖ Jazyk a jazyková komunikace
- ❖ Informační a komunikační technologie
- ❖ Člověk a jeho svět
- ❖ Člověk a společnost
- ❖ Umění a kultura
- ❖ Dramatická výchova

Storytelling, na který je komplexní návrh zaměřen, je vázán na komunikaci, vyprávění příběhů, které se propojuje s konkrétními událostmi a skutečnými fakty. Žáci se zdokonalí nejen ve své vlastní jazykové komunikaci, ale naučí se prosazovat své názory a komunikovat se svými spolužáky, potažmo seniory, kteří budou do projektu zapojeni.

Jak už název napovídá, jedná se o tradice a zvyky, které se vážou k našemu českému státu, proto se budou jednotlivé části projektu tematicky prolínat s mnoha vzdělávacími oblastmi, do kterých náplň tématu zasahuje.

PŘEDMĚTY:

- ❖ Občanská výchova
- ❖ Dějepis
- ❖ Informatika a informační a komunikační technologie
- ❖ Výtvarná výchova

TYP PROJEKTU:

- 1/ **podle účelu:** konstruktivní
- 2/ **podle navrhovatele:** uměla připravený projekt v kombinaci se žákovským
- 3/ **podle prostředí:** kombinace školního a domácího
- 4/ **podle počtu zúčastněných:** kolektivní – skupinový
- 5/ **podle oboru:** mezipředmětový
- 6/ **podle charakteru:** s převážně praktickým zaměřením

Žáci budou pracovat převážně ve skupině v domácím prostředí, kde budou společně konzultovat a shromažďovat data k přidělenému ročnímu období, a poté ve školním prostředí prezentovat před ostatními. Projekt je navržen v takovém rozsahu, aby obsáhl více předmětů a stal se pro žáky atraktivnější, neboť nepůjde pouze o teoretická východiska, ale především o praktickou a kreativní činnost v kolektivu.

ZÁMĚR PROJEKTU:

- ❖ Návrat k tradicím a zvykům
- ❖ Podpora mezigenerační komunikace
- ❖ Snaha o představení a další možnou aplikaci storytellingu k rámci výuky na Základní škole

VÝSTUP:

- ❖ Příběh
- ❖ Divadelní představení
- ❖ Leporelo
- ❖ Plakát

Po seznámení s projektem a storytellingem, budou mít žáci možnost volby konkrétního výstupu, který budou prezentovat před předem známým publikem. Účelem je pochopení smyslu storytellingu, jak pro žáky, tak pro samotné vyučující. Konkrétní výstup si žáci budou volit až v průběhu projektu, podle vlastního uvážení, tak aby byl jejich vlastní příběh podán v co nejpřirozenější formě, nejen pro aktéry samotné, ale i pro diváky.

PŘEDPOKLÁDANÉ VÝUKOVÉ METODY:

- 1/ Metody slovní
- 2/ Metody dovednostně – praktické
- 3/ Aktivizující metody
- 4/ Skupinová a kooperativní výuka
- 5/ Brainstorming

PŘEDPOKLÁDANÉ POMŮCKY:

- ❖ knihovna
- ❖ knihy a časopisy s danou tematikou
- ❖ internet
- ❖ výtvarné potřeby
- ❖ kostýmy

Projekt je vázán na určité téma, které si žáci nevolí samostatně, ale je jim nabídnuto. Podstatou je, aby se žáci naučili dohledávat konkrétní informace a fakta. Aby dokázali pracovat, jak s knižní publikací, tak s výpočetní technikou i internetem a svojí kreativitu společně se svými nápady nenásilně propojili s výtvarným nebo dramatickým projevem.

„Žáci se v relativně krátkém čase seznamují s různými druhy informací. Než je začnou aktivně využívat, měli by být seznámeni se zásadami jejich používání, s etickými otázkami, které se k nim vztahují... Žáci se učí informace třídit, vyhodnocovat jejich kvalitu a závažnost, porovnávat, zpracovávat a interpretovat získané informace, připravovat jejich prezentace.“³³

³³ HAVLÍNOVÁ, I. *Didaktické náměty pro učitele občanské výchovy a základů společenských věd*. Praha: Karlova univerzita, 2014. s. 71.

OBOROVÉ CÍLE:

- 1/ Žáci získají informace o českých tradicích a zvycích.
- 2/ Žáci se naučí komunikovat s osobami o několik generací starších.
- 3/ Žáci pochopí, že jazyk je důležitým nástrojem pro celoživotní vzdělávání, které rozvíjí jejich osobní a kulturní bohatství.
- 4/ Žáci získají sebedůvěru ve vystupování na veřejnosti a dokážou prosadit sami sebe.
- 5/ Žáci se naučí tvořivě pracovat s textem.
- 6/ Žáci se naučí využívat informační technologie a aplikovat je ve výuce.
- 7/ Žáci se naučí využívat knihovny a archivy k pochopení minulosti.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

Jedná se o klíčové kompetence vyňaté z RVP, které se váží k dané tematice projektu:

1/ kompetence k učení

- ❖ vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení,
- ❖ vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v procesu učení, tvůrčích činnostech a praktickém životě,
- ❖ operuje s obecně užívanými termíny, znaky a symboly, uvádí věci do souvislostí, propojuje do širších celků poznatky z různých vzdělávacích oblastí a na základě toho si vytváří komplexnější pohled na matematické, přírodní, společenské a kulturní jevy,
- ❖ samostatně pozoruje a experimentuje, získané výsledky porovnává, kriticky posuzuje a vyvozuje z nich závěry pro využití v budoucnosti,

2/ kompetence k řešení problémů

- ❖ kriticky myslí, činí uvážlivá rozhodnutí, je schopen je obhájit, uvědomuje si zodpovědnost za svá rozhodnutí a výsledky svých činů zhodnotí,

3/ kompetence komunikativní

- ❖ naslouchá promluvám druhých lidí, porozumí jim, vhodně na ně reaguje, účinně se zapojuje do diskuse, obhajuje svůj názor a vhodně argumentuje,
- ❖ využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem,

- ❖ využívá získané komunikativní dovednosti k vytváření vztahů potřebných k plnohodnotnému soužití a kvalitní spolupráci s ostatními lidmi,

4/ kompetence sociální a personální

- ❖ účinně spolupracuje ve skupině, podílí se společně s pedagogy na vytváření pravidel práce v týmu, na základě poznání nebo přijetí nové role v pracovní činnosti pozitivně ovlivňuje kvalitu společné práce,
- ❖ podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevňování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá,
- ❖ přispívá k diskusi v malé skupině i k debatě celé třídy, chápe potřebu efektivně spolupracovat s druhými při řešení daného úkolu, oceňuje zkušenosti druhých lidí, respektuje různá hlediska a čerpá poučení z toho, co si druzí lidé myslí, říkají a dělají,
- ❖ vytváří si pozitivní představu o sobě samém, která podporuje jeho sebedůvěru a samostatný rozvoj; ovládá a řídí svoje jednání a chování tak, aby dosáhl pocitu sebeuspokojení a sebeúcty,

5/ kompetence občanské

- ❖ respektuje, chrání a ocení naše tradice a kulturní i historické dědictví, projevuje pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojuje do kulturního dění a sportovních aktivit,

6/ kompetence pracovní

- ❖ používá bezpečně a účinně materiály, nástroje a vybavení, dodržuje vymezená pravidla, plní povinnosti a závazky, adaptuje se na změněné nebo nové pracovní podmínky.

PŘEDPOKLÁDANÉ ČINNOSTI:

- ❖ počáteční brainstorming k úvodu do celého projektu, představení storytellingu (žákům bude třeba storytelling podrobně představit, neboť s touto formou práce do současné doby nepřišli do kontaktu) a rozdělení do skupinek,
- ❖ pro celkové pochopení storytellingu je na místě, žákům předložit již vzniklou prezentaci takové práce – např. záznam divadelního představení nebo poslech záznamu některého z protagonistů storytellingu v Čechách, aby si dokázali utvořit ucelený obrázek o své následné celoroční činnosti,

- ❖ vyhledávání a zpracování informací, snaha o mezigenerační shodu v tématice a pojetí projektu,
- ❖ tvorba výstupu – prezentace, příběh, plakát apod. – vytvoření smysluplného příběhu, který obsáhne všechny obyčeje týkající se zadané tematiky.
- ❖ hodnocení práce, spolupráce a komplexního projektu,
- ❖ celkové shrnutí projektu a jeho úspěšnost.

ORGANIZACE:

Smyslem projektu je vytvořit „příběh“, který se bude vázat k jednotlivým ročním obdobím – jaro, léto, podzim a zima a k těmto etapám vázaných tradic a zvyků. Na základě výše uvedeného bude třída rozdělena na 4 skupinky.

Práce bude probíhat ve skupinkách po 4 žácích příslušné třídy, ke kterým se připojí 2 senioři z osloveného domova pro seniory. Půjde jak o individuální práci, tak především kooperativní spolupráci mezi jednotlivými skupinami, kdy cílem bude, aby žáci se seniory našli v tématice společnou řeč a dokázali se navzájem obohatit, a to nejen po stránce komunikativní, ale především po stránce hodnotové orientace.

Hlavním cílem bude, aby se žáci naučili ve spolupráci se seniory zpracovat zjištěné informace a ty pak společnými silami zakomponovali do příběhu.

HARMONOGRAM PROJEKTU:

- 1/ skupina č. 1: představení projektu „podzimního příběhu“ koncem **října**
- 2/ skupina č. 2: představení projektu „zimní příběh“ v **prosinci** před vánočními svátky
- 3/ skupina č. 3: představení projektu „jarní příběh“ v **dubnu** před velikonočním obdobím
- 4/ skupina č. 4: představení projektu „letní příběh“ na začátku **června**.

Svůj příběh vázící se k přidělenému období si každá skupinka nazve podle svého vlastního uvážení.

ROZDĚLENÍ SKUPIN:

Vzhledem k tomu, že budou čtyři skupinky, bude potřeba ve třídě vybrat 4 nejvíce aktivní, nadanější a spolehlivé jedince, kteří budou skupinku vést. Následně budou tahem z klobouku určeni ostatní členové skupiny, aby nedošlo k případné podjatosti vyučujícího. Senioři byli osloveni tak, aby v každé skupince byl jeden muž a jedna žena ve věku od 75-80 let věku, kteří v současné době žijí v domově pro seniory.

ZPŮSOB PREZENTACE PROJEKTU:

Příslušné skupinky budou prezentovat své pojetí projektu ve storytellingovém duchu. Vzhledem k tomu, že tento projekt se bude v uvedené tématice a stylu konat poprvé, půjde především o přístup jednotlivců k problému a bude záležet na každé skupině, jak k výstupu ze své práce přikročí. Tvořit výsledný produkt práce bude vázán na spolupráci mezi všemi členy skupiny, ale prezentace před ostatními skupinami bude na volbě jednotlivých seskupení.

HODNOCENÍ PROJEKTU:

Hodnotit se v závěru bude především přístup a aktivní činnost jednotlivců ve skupině. Následně dojde k hodnocení příslušné skupiny ostatními a v závěru se objeví výstupy jednotlivců, kteří zhodnotí celkovou spolupráci, jak mezi vrstevníky, tak i se seniory, kteří zde budou mít též svůj prostor pro hodnocení projektu a jejich sounáležitost s žáky o mnoho generací mladších.

Oceněn bude zejména aktivní a vřelý přístup k tématice a souhrnnému výstupu ze zadaného tématu.

Hlavní body hodnocení:

- 1/ individuální práce a příspěvní jednotlivce k vytvoření příběhu,
- 2/ spolupráce a komunikace ve skupině,
- 3/ zpracování tématu,
- 4/ originalita,
- 5/ výsledný příběh.

Hodnotit se budou žáci jako jednotlivci sami za sebe a následně bude žák hodnocen svou skupinou. Cílem bude zjistit především, jaká byla hlavní úskalí činnosti, jak se všem aktérům spolupracovalo ve skupině, co se naučili a dále pojmenovali pozitivní a negativní stránky celého projektu. Následovat bude hodnocení diváků celou skupinu a výsledný produkt. Na konci celou práci zhodnotí zapojení seniory.

5 REALIZACE PILOTNÍHO PROJEKTU

ÚVOD

Vzhledem ke skutečnosti pandemie COVID-19 v roce 2020 bohužel nemohl být v rámci školního vyučování na Základní škole, realizován představený projekt. Z tohoto důvodu byli osloveni žáci 6. třídy Základní školy, zda by si nechtěli zpestřit průběh letních prázdnin a vyzkoušet si projekt nanečisto. Z oslovené třídy se přihlásilo pět žáků, z toho 3 dívky a dva chlapci. Do projektu jsme zapojili seniory z naší obce, a to dvě ženy, které žijí ve své domácnosti, a to jednu ve věku 72 let, která žije v domku se svým manželem a druhou ve věku 79 let, která je vdovou a žije v domku sama bez dalších rodinných příslušníků.

PŘEHLED PRŮBĚHU REALIZOVANÉHO PROJEKTU

1. Úvodní schůzka se žáky 6. třídy (úterý 7.7.2020 – 1 hodina dopoledne).
2. Úvodní schůzka se seniory (středa 8.7.2020 – 2 hodiny odpoledne).
3. Společná schůzka všech účastníků projektu, vzájemné seznámení generačních protipólů a seznámení s podstatou projektu, čímž budou tradice a zvyky ve vybraném ročním období (čtvrtek 9.7.2020 – 2 hodiny odpoledne).
4. Představení tématu – STORYTELLING a následné video s ukázkou, jak taková činnost ve výsledku bude prezentována (pátek 10.7.2020 – 3 hodiny dopoledne a 3 hodiny odpoledne).
5. Odhlasování ročního období, kterému se budeme věnovat – ZIMA. Všichni bez výjimky se jednohlasně shodli (pátek 10.7.2020 – 2 hodiny dopoledne).
6. Debata o výstupu z projektu, kdy ženy seniorky hlasovaly pro „příběh“, žáci chtěli k příběhu i vytvoření animace. Propojení obou návrhů se jevilo, jako přijatelné a v koncovém důsledku i jako velmi dobrým nápadem (pátek 10.7.2020 – 2 hodiny odpoledne) .
7. Víkendový prostor pro samostatné individuální přemýšlení nad projektem s cílem nashromáždit o nejvíce nápadů a materiálů ke společné činnosti. Fantazii se meze nekladou (sobota 11.7.2020 – neděle 12.7.2020).
8. První realizační schůzka (pondělí 13.7.2020 – 3 hodiny dopoledne), kdy ženy seniorky přichází s materiály týkající se především vánočních tradic a zvyků, naproti tomu žáci se pustili do výtvarné části, snažili se symboly, které zimu specifikují propojit do obrazu. Bylo až překvapivé, jak si oba členské tábory, na

jedné straně žáci a na druhé seniorky naprosto vyšli vstříc a spolupráce se začala rozvíjet s vidinou skvělých výsledků.

9. Volba strategických pilířů práce a jejich hlavní tradiční zvyklosti (středa 15.7.2020 – 3 hodiny odpoledne):
 - **Advent**
 - **Svatá Barbora**
 - **Svatý Mikuláš**
 - **Lucie**
 - **Vánoční svátky**
 - **Nový rok – Tři králové**
 - **Tři králové**
 - **Hromnice**
 - **Masopust**
10. Přichází **BOD ZLOMU** v našem projektu (středa 15.7.2020 – čtvrtek 16.7.2020 – 3 hodiny) – docházíme ke zjištění, že **ZIMU nelze pro její velkou sváteční a zvyklostní obsáhlost propojit do jednoho tematického celku**, ale bude nutné „zimní projekt“ rozdělit do třech částí na „předvánoční“, „vánoční“ a „povánoční“ období, neboť jinak vznikne chaotické dílo, které ve výsledku nebude vůbec možné kvalitně zpracovat a představit.
11. Počáteční pozitivní naladěnost všech zúčastněných stran je náhle na bodu mrazu – seniorky by rády prosadily čas předvánoční, neboť ten pro žáky nebude tak známý a atraktivní a z tohoto důvodu by pro ně mohl být přínosnější – dozvěděli by se mnohem víc zajímavostí. Žáci na druhé straně se snaží prosadit čas vánoční, neboť ten je jim známější. Dochází k tematickému konfliktu, který je nakonec vyřešen losováním témat z klobouku, kam jsou zařazena jak vánoční, tak předvánoční i povánoční a vylosováno je téma „předvánoční“ (pátek 17.7.2020 – 2 hodiny odpoledne).
12. Aby pro další spolupráci a individuální práci bylo připraveno pracovní pole, musel se stanovit název celého našeho projektu. Jedna z dívek okamžitě předložila svůj návrh, který všechny ostatní členy nadchl. Vzhledem k předvánoční tematice, která je vázána na advent – čtyři neděle do vánoc – po vzoru pohádky „O dvanácti měsíčkách“, přichází s názvem pro **naš projekt „O čtyřech adventních týdenníčkách“**.

13. Týden individuální práce a odpočinku – každý si popřemýšlí o pojetí celého projektu, žáci se pokusí dohledat za pomoci internetu a dostupné literatury, všechny dostupné informace k předvánoční tématice, kdy spolu mohou vzájemně komunikovat a snažit se během následujícího týdne nashromáždit, co nejvíce materiálů, ze kterých je možné čerpat. Důležité je stanovit právě ty čtyři stěžejní osobnosti, které budou příběhem provázet. Seniorky se rozhodly, že společnými silami dají dohromady všechny skutečnosti, které v rámci svého dlouhého života v tomto období prožily, co se jak slavilo, k čemu se jak jejich rodiny stavěli a podchytí ty nejzajímavější skutečnosti vázané k předvánočnímu času.

SEBEREFLEXE I. části projektu

Projekt předčil mé očekávání. Nečekala jsem, že jak komunikační, tak lidská stránka v rámci mezigenerační spolupráce bude v takové harmonii. Jsem velice ráda, že se mi podařilo tyto generační protipóly spojit v dobrou věc. Všichni se k sobě chovali s úctou a celá spolupráce se nesla v přátelském duchu, což bylo mým záměrem. Potěšilo mě, že jak žáci, tak seniorky ocenili můj přínos v tématice – storytelling, neboť vlastně do té doby o jeho existenci nevěděli, byli vděční za improvizaci, rozvoj intelektu a celkové pojetí nabídnutého projektu. Seniorky v rámci našeho společného setkání se žáky zavzpomínaly na své dětství a mládí, což překvapivě žáky nadchlo.

Nezapomenutelný byl moment, kdy jsem vyslovila slovo „storytelling“, a všichni zvedli oči, ve kterých byla jasná otázka „Co to je, co se po nás bude chtít, proč jsme do toho vůbec šli?“. Po definování stylu, ve kterém jde především o kreativní propojení příběhu a vyprávění, kdy hlavním cílem bude vytvořit úplně nový příběh, který vznikne společnou prací nás všech „tady a teď“, všichni moji posluchači si hlasitě oddechli.

Problém se ukázal v komunikaci a ve slovní zásobě u obou členů tábora, kdy seniorky si nedokázaly přenést do svého komunikačního kanálu některé moderní výrazy žáků a ti naopak špatně zpracovávali zastaralé výrazy svých starších spolupracovníků.

Jako moje selhání musím zmínit nedostatečně promyšlené pojetí rozdělení ročních období, neboť jak bylo uvedeno, každé roční období má většinou jednu stěžejní událost, od které se celé období odvíjí, ale zima to má jinak, zde je velké množství svátků, ke kterým se váže nepřehledné množství tradic a zvyků a rozhodně není na místě je všechny propojit ve smysluplný celek.

Vzhledem k tomuto zjištění, budu muset celý projekt ještě jednou promyslet a pokusit se členění období pojmout v jiném duchu, což je zádrhel, se kterým jsem nepočítala.

Chybami se člověk učí, a tak jsem uvítala, že mohl proběhnout pilotní „zkušební projekt“, v rámci kterého vyplují na povrch nedostatky a chyby se kterými se může dále pracovat a poté celkové pojetí celoročního projektu dovést ke zdárnému výsledku.

Jsem plna očekávání, jak bude spolupráce v druhé části našeho projektu vypadat, s jakými tématy a podklady se budeme muset poprat a zda bude naše spolupráce pokračovat v přátelském duchu, nebo se budeme tematicky rozcházet.

14. Po týdenní individuální práci a odpočinku se opět scházíme (pondělí 20.7.2020 – 3 hodiny odpoledne). Za čtyři pro náš příběh stěžejní osobnosti jsou zvoleny – sv. Barbora, sv. Mikuláš, sv. Lucie a Ježíš Kristus. Rozhodli jsme se, že každá naše postava bude mít svojí vlastní koledu, která je samozřejmě nám všem známá, aby k této postavě a jejímu vládnoucímu týdnu lahodila.

- sv. Barbora: koleda „Purpura“
- sv. Mikuláš: koleda „Stojí vrba košatá“
- sv. Lucie: koleda „Vánoce, vánoce přicházejí“
- Ježíš Kristus: koleda „Slyšeli jsme v Betlémě“.

Konečné rozhodnutí v realizaci projektu padá na vytvoření příběhu, který musí mít začátek, poutavý a poučný děj i konec, aby splňoval všechny náležitosti našeho storytellingového výstupu. Příběh se bude opírat o známá fakta, ale bude v našem podání obohacen všemi zvyklostmi a tradicemi, které se k tomuto předvánočnímu období váží.

15. Nastal čas, kdy je třeba si utřídit všechny posbírané materiály (středa 21.7.2020 – pátek 23.7.2020 – 2 hodiny odpoledne každý den). Je na místě si ujednotit, jak bude příběh pojatý, které tradiční zvyky do něj budou zapuštěny. Požadavkem je vytvoření přínosného příběhu, který posluchačům přiblíží podstatné informace o předvánočním čase v jeho tradičním pojetí. Příběh by měl být zajímavý a poutavý, aby posluchače zaujal a odnesli si z něj nezapomenutelný zážitek.

16. Příběh je na světě (pátek 23.7.2020). Byla jsem požádána, aby jejich výsledný příběh byl prozatím v jejich režii, neboť by ho rádi představili, pokud to situace dovolí, až na začátku adventu u rozsvícení vánočního stromu na náměstí obce, které každoročně probíhá za spoluúčasti žáků Základní školy při zpěvu vánočních koled. Jejich požadavek byl z mé strany respektován, neboť šlo o jejich projekt v období letních prázdnin, kterého se dobrovolně účastnili.

17. Trvalo nám necelý měsíc, myslím, že lze konstatovat, že šlo o intenzivní spolupráci všech aktérů zkušebního projektu, aby vzniklo dílo, které má skvělý děj a hlavně,

díky němuž se spojili mezigenerační síly a všichni jsme se něco nového naučili a dozvěděli. Komunikace neuvázla v mezigenerační propasti. Věřím, že tato spolupráce v této fázi nekončí, ale naopak se k nám senioři připojí i v dalších projektech.

SEBEREFLEXE II. části projektu

S napětím jsem se po několika dnech vracela mezi žáky a seniorky s obavou, zda se nám podaří projekt a vytvoření příběhu dokončit, neboť jsem začala mít pocit, že se nám dva časové protipóly žáků a seniorek začínají rozcházet. Ale opak byl pravdou. Sešli jsme se v naprosto pozitivním nasazení, kdy se to myšlenkami a nápady ve skupince jen hemžilo. Každý měl prostor na utříbení myšlenek a rozhodnutí, jakým směrem by se měla naše společná práce ubírat. Dokonce i výběr našich stěžejních postav pro příběh byl bez problémů. Jen poslední adventní postava se nám nedařila ukotvit. Někdo prosazoval Panu Marii, jiní Jezulátko, ale nakonec nám Ježíš Kristus přišel, jako nejrelevantnější.

Bylo skvělé pozorovat, jak se žáci se seniorkami doplňují a navzájem přijímají své názory, které pak ukotvují do vytváření příběhu.

I přesto, že žáci prosazovali i výtvarné znázornění příběhu, nakonec jsme od celé záležitosti upustili a příběh se zdál, jako skvělé zakončení všech našich setkání.

Musím konstatovat, že jsem byla na všechny opravdu neskutečně hrdá, že dokázali s takovým nasazením realizovat mnou zvolený projekt a to ještě v době svého volna o letních prázdninách.

HODNOCENÍ CELÉHO PRŮBĚHU LETNÍHO PROJETKU

Seniorky odchází z projektu spokojené a nadšené a je patrné, že je jim velice líto, že celá letní akce končí, i když s naprosto skvělým výsledkem. Sami uvádějí, že je spolupráce se žáky Základní školy nadchla a i přes počáteční obavy jsou velmi rády, že se navzájem poznali. Uváděli, že největším úskalím pro ně bylo především komunikovat a porozumět komunikaci žáků, neboť některé výrazy pro ně byli absolutně neznámé a těžko uchopitelné. Ale celý projekt je nadchl a rády by se zapojili i do dalšího v podobném duchu, aby si procvičili paměť a poznali zase něco nového, co oni sami ve svém studentském životě neokusili. V jejich mládí bylo vyprávění příběhů běžné, protože nebyly televize a počítače a lidé se scházeli hlavně za účelem pobavit se a předat své zkušenosti dalším generacím. Zkrátka vyprávění bylo přirozenou součástí jejich života. Žádné SMSky a emaily, ale blízký a každodenní kontakt tváří v tvář, což jim dnes u rodin velmi chybí.

Žáci hodnotili celý projekt podobně. Z počátku jim nešlo do hlavy, jak chci spojit jejich myšlenky a myšlenky seniorek v jeden ucelený tok příběhu, který bude mít hlavu a patu, ale postupem času zjistili, že se mění jejich slovník. Některé výrazy (hlavně ty sprosté) úplně vynechávali a někteří se dokonce přiznali, že díky této letní spolupráci našli cestu ke svým prarodičům, neboť zde měli dostatečný prostor k pochopení, jak tito o mnoho let starší lidé přemýšlí a že i zastaralý názor může obohatit mladého člověka. Některí dokonce uvedli, že když poprvé slyšeli, že půjde o tradice a zvyky a ještě ke všemu ve formě vyprávění příběhu, přišlo jim to zbytečné a trapné, proč se tímto vůbec zabývat. Ale ve výsledku vlastně odchází pobavení a spokojení s celým průběhem spolupráce a shodli se na tom, že celá věc měla něco do sebe.

„Příběh, který jste dokončili, pravděpodobně nikdy není ten, který jste začali.“

Salman Rushdie

ZÁVĚR

Předkládaná práce byla zaměřená na základní vzdělávání a to především druhostupňovou výuku Občanské výchovy, kdy jejím cílem bylo představit a ukázat metodu storytellingu, jako jednu s možností pojetí výuky ve všech předmětech, neboť díky této formě se žáci naučí nejen komunikovat, ale i sdílet své názory a nestydět se za ně. Naučí se i kriticky myslet, rozvíjet kreativitu a díky příběhu, který je vyprávěn učitelem se mohou některá komplikovaná témata naučit zábavnější formou. Sama jsem o storytellingu neměla ponětí, ale když jsem se mu začala hlouběji věnovat a sledovat, jak jsou někteří aktéři opravdu skvělými vypravěči, přesvědčilo mě to v tom směru, že je to něco, co stojí za to představit a předávat dál, aby se tento fakt dostal do podvědomí učitelů, kteří se nebudou bát do této nové metody investovat svůj čas a nechají tak svým žákům nahlédnout do náročných témat z jiného úhlu pohledu a snad i stravitelnější formou.

Celkové pojetí mé práce bylo zaměřené nejen na teoretická východiska storytellingu, ale i na vytvoření návrhu celoročního projektu, do kterého by se zapojili žáci 6. – 9. tříd Základních škol a sami si mohli vyzkoušet, jaké to je vytvořit si na dané téma vlastní příběh ve spolupráci se svými spolužáky. Dozajista je na místě si uvědomit, že začátek není snadný, člověk musí trénovat a učit se, aby dokázal vytvořit dílo, které bude využitelné a přínosné, ale rozhodně se musím postavit za to, že pozitivní nasazení a celá náročná příprava za to stojí a určitě se do budoucna vyplatí. Jsou to nejen rodiče, ale i pedagogové, kteří by měli investovat do nových věcí v oblasti vzdělávání, aby se jejich žáci naučili novým věcem a to možná v přijatelnější podobě, které jim dá mnohem víc, než jen nezáživný přednes konkrétní látky, kterou je třeba si osvojit a naučit.

Myslím, že právě Občanská výchova, kde se klade důraz na občana a jeho postoje v sobě samotnému, ale i k vnímání svého okolí, může být výuková technika v podobě storytellingu tím správním odrazovým můstkem, kdy žákům budeme podávat informace a témata, která mohou být často kontroverzní v přijatelnější podobě. Ovlivní to především žákův hodnotový systém, na kterém dozajista výuka Občanské výchovy stojí, nebo se o ní přinejmenším velkou měrou opírá.

Vzhledem k tomu, že nebylo možné realizovat projekt přímo ve výuce, a to z důvodu pandemie COVID-19, zvolila jsem možnost zkušebního pilotního projektu se žáky 6. třídy, kteří se dobrovolně účastnili se dvěma seniorkami z našeho malého městečka. I přesto, že jsem byla předem upozorněna a z mnoha stran mi přišlo varování, že to nebude ta správná cesta, když spojím dva mezigenerační protipóly, ukázalo se, že projekt naprosto fungoval,

bez velkých komplikací a naopak se obě strany v závěru hodnocení projektu shodli na tom, že spolupráce byla pro všechny přínosná a nebránili by se jejímu dalšímu pokračování.

Na základě uvedeného se nebojím konstatovat, že tematika storytellingu a českých tradic a zvyků předčila mé očekávání. Naplnilo se to, co jsem si od projektu slibovala, a to především, že se propojí komunikace nejen mezi žáky, potažmo spolužáky jedné třídy, kdy nepůjde jen o elektronickou formou, ale i mezi žáky a seniorkami navzájem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy a monografické publikace:

DYSON, Anne Haas (ed.) a Celia GENISHI (ed.). *The Need for Story: Cultural Diversity in Classroom and Community*. Urbana: National Council of Teachers of English, 1994. 259 s. ISBN 0-8141-3300-2.

HAVLÍNOVÁ, Ivana. *Didaktické náměty pro učitele občanské výchovy a základů společenských věd*. Praha: Karlova univerzita, Pedagogická fakulta, 2014. 78 s. ISBN 978-80-7290-670-3.

KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 1. vydání. Praha: Portál 1997. 152 s. ISBN 80-7178-167-3.

KOZLOVICH, Beth-Ann. Storytelling 101: Helping Kids Tell Their Own Stories. In: *By Word of Mouth: A Storytelling Guide for the Classroom*. Honolulu: Pacific Resources for Education and Learning, 2002, s. 9-14.

MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*. Brno: Paido 2003. 219 s. ISBN 80-7315-039-5.

PESESCHKIAN, N. *Příběhy jako klíč k dětské duši*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999, 150 s. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 8071782750.

TOMEČEK, Slavoj. *Metodika výuky základů společenských věd na středních školách z pohledu pedagogické praxe - náměty pro začínajícího učitele*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. 113 s. ISBN 978-80-7368-880-6.

RIMMON-KENANOVÁ, S. *Poetika vyprávění*. Brno: HOST, 2001. 176 s. ISBN 80-7294-004-X.

VONDRUŠKA, V. *Církevní rok a lidové obyčeje aneb kalendárium světců a světic, mučedníků a mučednic, pojednávající o víře českého lidu k nim, jakož i o liturgii katolické*. 2. doplněné vydání. České Budějovice: DONA, 2005. 96 s. ISBN 80-7322-075-X.

ZORMANOVÁ, L. *Výukové modely v pedagogice*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 2012. 160 s. ISBN 978-80-247-4100-0.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha, březen 2017

SCHNEIDEROVÁ, Barbora. Vyprávění příběhů nejen pro seniory. *Sociální služby*. 2015. 17(10), s. 28-30. ISSN 1803-7348.

Internetové zdroje:

Storytelling aneb proč vsadit na jednu z nejpřirozenějších lidských činností. *BLOG AIRA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <https://blog.aira.cz/storytelling-aneb-proc-vsadit-na-jednu-z-nejprirozenejsich-lidskych-cinnosti>.

BRDIČKA, Bořivoj. Moderní technologie. *ČESKÁ ŠKOLA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <http://www.ceskaskola.cz/2011/11/borivoj-brdicka-jak-moderni-technologie.html>.

Bloomova taxonomie pro kreativní prostředí. *SPOMOCNÍK* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <https://spomocnik.rvp.cz/clanek/12573/BLOOMOVA-TAXONOMIE-PRO-KREATIVNI-PROSTREDI.html>.

Digitální storytelling. *METODICKÝ PORTÁL RVP* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/g/14915/DIGITALNI-STORYTELLING.html>/
http://www.story-telling.cz/index_cojestorytelling.html.

HAK. Martin. Storytelling v knihovnách. *ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <https://svkkl.cz/ctenar/clanek/982>.

O mně. *VYPRAVĚČ* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <https://vypravec.com/o-mne/>.

O nás. *DAMÚZA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <https://www.damuza.cz/o-nas/>.

Kontakt. *VYŠEHRÁTKY* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <http://www.vysehratky.cz/kontakt/>.

Persona Dolls – Panenky s osobností. *VARIANTY* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-15]. Dostupné z <https://www.varianty.cz/projekty/57-persona-dolls-panenky-s-osobnosti>.

Storytelling. *ILCO* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <http://www.ilco.cz/ilcotexty/storytelling.pdf>.

Kooperativní výuka. *ŠKOLA POPULO* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <https://www.skolapopulo.cz/blog/organizacni-formy-vyuky-kooperativni-vyuka/>.

Skupinová práce. *INKLUZIVNÍ ŠKOLA* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/skupinova_prace_-_minimetodika_vup.pdf.

Aktivizující výukové metody. *METODICKÝ PORTÁL RVP* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/14483/aktivizujici-vyukove-metody.html/>.

Interaktivní metody diskuze ve společenských vědách. *UČITELSKÉ NOVINY* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=1794>.

Třířákový model učení. *METODICKÝ PORTÁL RVP* [online]. ©2020, [cit. 2020-10-22]. Dostupné z <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/16247/vyukove-metody-v-pedagogice-trifazovy-model-uceni.html/>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK č. 1: „Chce to příběh“

OBRÁZEK č. 2: Revidovaná Bloomova taxonomie kognitivních procesů